

БІЛОКУР Катерина Василівна (25. 11(07. 12). 1900, с. Богданівка, нині Яготин. р-ну Київ. обл. — 09. 06. 1961, там само) — живописець. Народний художник УРСР (1956). Незвичайна, «не від світу сього» селянка, яка навчилася читати й писати, самотужки осягла тайни малярства, унікально розкрилася не лише в дивополотнах, натюрмортах із квітів, а й у літературних талановитих листах, які слала друзям і в офіційні установи. Перші спроби малювати робила вуглиною на шматку домашнього полотна; пензлі виготовляла сама зі щетини, використовувала фарби, які робила з буряка, бузини, калини, цибулі, різних трав. До 1939 невідома. І тільки лист до співачки *О. Петрусенко* зрушив справу: її картинами зацікавилися співробітники Полтавського обласного будинку народної творчості, 1940 організували виставку картин у Полтаві, 1941 — в Києві; того ж 1941 в Полтаві відбулася персональна виставка Білокур. Після війни її творчою працею опікувалися Центральний будинок народної творчості, ДМУНДМ та СХУ.

Дерева й квіти, овочі й фрукти на її картинах мовби проростають і буйно розквітають, або в усій своїй величчї й красі то плывуть, то застигають на тлі води чи неба, а то ніби виростають із туману («Квіти в тумані», 1940; «Квіти увечері», 1942; «Цар-колос», 1944; 2-й варіант — 1949). Часом у художниці цвіт і плід зображені водночас (натюрморти «Квіти й овочі», «Бурячок»; обидва — 1959). Усі ці «відхилення» від природного існування рослин і тварин, «зміщення» зображуваного в часі й просторі потрібні Білокур не тільки для симетрії — асиметрії композиційних структур, поєднання кольорів і співвідношення мас, площин, а й для реалізації філософської концепції буття природи й людини.

Славу й визнання Білокур принесли, окрім названих, полотна: «Берізка», «Квіти за тином» (обидва — 1935), «Берізки увечері» («Жоржини» — 1940), «Польові квіти» (1941), «Квіти на блакитному тлі» (1942–43), «Декоративне панно» (1945), «Буйна» (1945–47), «Привіт, урожаю» (1946), «Колгоспне поле» (1948–49), «Сніданок» (1950), «Квіти й берізоньки увечері» (1950), «Пшениця, квіти, виноград» (1950–52), «У Шрамківському районі на Черкаській землі» (1955–56), «Натюрморт із колоском і глечиком», «Богданівські яблука» (обидва — 1958–59).

1950-і рр. — найплідніший період творчості Білокур. Вона бере участь у багатьох виставках: 1954 на Міжнародній виставці в Парижі демонструвалися її картини «Цар-колос», «Берізка», «Колгоспне поле», які високо оцінив П. Пікассо. Перші дві в Україну не повернулися — їхня доля невідома. Значну цінність — документальну і літературну — становить її епістолярна спадщина: листи до співробітників ІМФЕ, Центрального будинку народної творчості, мистецтвознавцеві *С. Тарануценку*, художникам *Е. Гурович*, *М. Донцову*, *С. Кириченкові*, письменникам *П. Тичині*, *Д. Косарикові* та ін. проливають світло й на тернистий шлях художниці у мистецтво, й на таємні лабіринти її творчості. У НМУНДМ відкрито великий «білокурівський» зал, де зберігаються найкращі її твори. В Яготині, на подвір'ї Картинної галереї, встановлено скульптурний її портрет роботи *В. Гандзенка*.

Мистчині присвячено балет «Катерина Білокур» *Л. Дичко* (1983). У 1989 запроваджено премію ім. Б. майстрам декоративно-ужиткового мистецтва. Відзнято кіно-, телестрічки: «Катерина Білокур» (телевистава, 1980); «Чарівний світ Катерини Білокур» (докум. фільм, 1986); «Катерина Білокур» (біографічний художній фільм, 1989); «Буйна» (телефільм у 2-х ч., реж.-постановник *В. Василенко*, в ролі Б. — *Р. Недашківська*, 1990), «Катерина Білокур» (телефільм, 2000) та повнометражний фільм «Катерина Білокур. Послання» (реж. *О. Самолєвська*, 2000). Видано 2 книги про Білокур: «Я буду художником!» (К., 1995) та «Катерина Білокур очима сучасників» (К., 2000) у дослідженні та опрацюванні *М. Кагарлицького*.

1977 у с. Богданівка відкрито садибу-музей Білокур як філіал Яготинського історичного музею. Музей розташований у хаті, де 1909–61 жила художниці. У садибі зберігаються меблі, художні твори, бібліотека. меморіальні речі художниці (фарби, пензлі, мольберт та ін.). На території садиби 1986 встановлено пам'ятник художниці (скульптор *І. Білокур*, її небіж), на її могилі — погруддя (скульптор *І. Гончар*).

Рекомендована література

1. Катерина Василівна Білокур: Альбом. К., 1959;
2. Катерина Білокур: Альбом. К., 1975;
3. Яворівський В. Автопортрет з уяви. К., 1981;
4. Білокур Катерина. Листи // Вітчизна. 1982. № 3;
5. Бажан М. Листи про могуття творчості // ЛУ. 1982, 8 квіт.;
6. Новиченко Л. Автопортрет з реальності // Дніпро. 1982. № 12;
7. Кагарлицький М. Квіти – мої діти // Наодинці з совістю. К., 1988;
8. Сарма-Соколовський М. Червона плащаниця: роман-хроніка // Київ. 1997. № 1–4;
9. Кагарлицький М. То ж коли і ким була відкрита Катерина Білокур? // ЛУ. 1998, 3 верес.;
10. Світ Катерини Білокур: Каталог творів колекції Держ. музею укр. нар. мистецтва. Москва, 2000;
11. Катерина Білокур: Фотокнига. К., 2001;
12. «Червоних сонць протуберанці»: Зб. мистецтвознав. і культурол. праць до 100-річчя Катерини Білокур. К., 2001.

М. Ф. Кагарлицький

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Білокур Катерина Василівна / М. Ф. Кагарлицький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-40828>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).